

Asia: VN/36258/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Kunta- ja hyvinvointialueuetyöntajat KT kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Hallituksen esityksen tavoitteena olisi osaltaan vahvistaa julkista taloutta ja poistaa oppivelvollisuuden pidennyksestä johtuva mahdolliset päällekkäisyydet ammatillisen kuntoutuksen etuuksissa. Tavoitteena olisi myös turvata jatkossakin nuorten pääsy tarkoituksenmukaisiin ja tarpeellisiin ammatillisen kuntoutuksen palveluihin oikea-aikaisesti ilman sairaus- tai vammadiagnoosia sekä tukea ja kannustaa nuoria etenemään opiskelu- ja työllistymispolulla. Esityksellä tavoiteltaisiin myös Kelan kuntoutusrahoja koskevan sääntelyn selkeyttämistä ja yksinkertaistamista sekä kuntoutusrahoja saavien henkilöiden saattamista keskenään yhdenvertaiseen asemaan. Tavoitteet itsessään ovat perusteltuja. KT kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan tarkennettaviksi Kelan järjestämän nuoren ammatillisen kuntoutuksen myöntämisedellytyksiä siten, että ammatillinen kuntoutus kohdentuisi tarkoituksenmukaisesti ja oikea-aikaisesti opiskelun ja työelämän ulkopuolella tai muutoin syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Esitysluonnoksen mukaan Kelan järjestämiä nuoren ammatillisen kuntoutuksen palveluja ovat tällä hetkellä Nuotti-valmennus, ammatillinen kuntoutuspalvelu, koulutuskokeilu sekä työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus. Valtaosa nuoren ammatillisen kuntoutuksen saajista on saanut Nuotti-valmennusta. Esitysluonnoksessa

todetaan, että Nuotti-valmennusta on saanut voimassa olevan lain tarkoituksesta jossain määrin poikkeavasti myös nuoret, jotka ovat kiinnittyneinä opiskeluun tai työelämään. Esitysluonnoksen mukaan osalle Nuotti-valmennuksessa olevista nuorista jokin muu palvelu olisi ollut ajankohtaisempi ja tarkoituksenmukaisempi, etenkin kun ottaa huomioon sen, että alun perin nuoren ammatillisen kuntoutuksen palvelut on tarkoitettu erityisesti niin sanotuille NEET-nuorille (Not in Employment, Education or Training). Palveluun on päätynyt arvioitua enemmän nuoria myös aktiivisen ohjauksen perusteella sekä muilta viranomaistahoilta että Kelan muiden etuuksien asiakkuuden kautta. Kela teki edellä mainituista syistä kesäkuussa 2023 Nuotti-valmennusta koskevaan ratkaisukäytäntöönä tarkennuksia.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa otettaisiin huomioon nuoren muut palvelutarpeet ja nuoren saamat muut palvelut. Edellytysten tarkentamisessa lainsäädännössä huomioitaisiin myös Kelan tekemät tarkennukset Nuotti-valmennuksen ratkaisukäytäntöön muutoksenhakutilanteiden selkeyttämiseksi. Sairaus- tai vammadiagnoosia ei jatkossakaan edellytettäisi.

KT kannattaa sitä, että esityksessä ei ehdotettaisi sairaus- tai vammadiagnoosia edellytyksenä nuoren ammatilliselle kuntoutukselle. Tämä säästää kuormittunutta terveydenhuoltoa ja nopeuttaa nuoren kuntoutuksen alkamista.

KT pitää palvelujen tarkoituksenmukaista kohdentumista sinänsä kannatettavana. Kohdentamisen vaikutuksia on kuitenkin arvioitava ja seurattava. Nuoren ammatillista kuntoutusta koskevan sääntelyn tullessa voimaan vuoden 2019 alusta odotettiin sen lisäävän kuntoutujia vuositasolla noin 2 000 henkilöllä. Kuitenkin kuntoutujamäärät nousivat merkittävästi tätä enemmän. Esitysluonnoksen mukaan Nuotti-valmennuspäätösten määrä on vähentynyt Kelan kesäkuussa 2023 tekemän ratkaisukäytännön tarkennuksen johdosta. Huhtikuussa 2024 myönteisiä päätöksiä annettiin 156, mikä vuositasolla olisi noin 1 900 kuntoutujaa.

Myöntöedellytysten tarkentamisen johdosta osa hylkypäätöksen saaneista nuorista hakeutuu muiden palvelujen piiriin mm. sosiaali- ja terveydenhuollon, työvoimapalveluiden, nuorisotyön ja oppilaitosten tukitoimien asiakkaiksi. Esitysluonnoksessa todetaankin, että nuorten oikea-aikainen ohjautuminen tarkoituksenmukaisiin palveluihin edellyttää, että palveluja on riittävästi ja oikea-aikaisesti saatavilla. KT pitää tärkeänä sitä, että Kelan taannoksen tarkennuksen ja nyt esitettävien muutosten vaikutusta muiden sektoreiden palveluiden järjestämistarpeeseen arvioidaan ja seurataan. Palveluiden järjestämistarpeiden lisääntyminen tulee osaltaan vaikuttamaan näiden sektoreiden muutoinkin haastavaan henkilöstötilanteeseen ja myös korostamaan palvelutarpeeseen nähden riittämätöntä rahoitusta.

Esitysluonnoksessa myös todetaan, että kuntoutusrahoituksen poistuminen valmennuksellisten palvelujen ajalta tulisi kannustamaan nuoria ilmoittautumaan työttömiksi työnhakijoiksi, jotta he pääsisivät työvoimapalvelujen piiriin. Ottaen huomioon Kelan myöntöedellytysten tarkentaminen,

työvoimapalveluihin ohjautuvien nuorten asiakkaiden palvelutarpeet voivat olla vaativampia ja enemmän työllistymisedellytysten parantamiseen painottuvia. Osalla työvoimapalveluihin ohjautuvista nuorista voi olla vaikeuksia työ- ja toimintakyvyn osalta vastaanottaa työmarkkinoilla tarjolla olevaa työtä tai myös työvoimapalveluja. Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT haluaa muistuttaa, että nyt esitettäväksi suunniteltu muutos ajoittuu samaan ajankohtaan, jolloin työllisyyspalveluiden järjestämisvastuu siirtyy kuntiin. Tässä yhteydessä henkilöstöä siirtyy liikkeenluovutuksella valtiolta kuntiin, eikä näillä ole mahdollisuutta järjestää työllisyyspalveluita täysimääräisesti ennen kuin siirtyvän henkilöstön kanssa on käyty asianmukaiset yhteistoimintaneuvottelut. KT pitää kuitenkin tärkeänä tavoitetta, että nuoret ohjautuvat aktiivisten työllisyyspalveluiden piiriin, mikä edesauttaa työllistymistä ja mahdollistaa nuorten työelämään kiinnittymistä.

Esityksessä todetaan, että etuuskäsittelijöillä on paljon harkintavaltaa ja arviointia voi tukea palvelun tarkoituksenmukaisuutta määrittelevällä ohjeistuksella. KT pitää tärkeänä, että tarkoituksenmukaisuusharkintaa tuetaan selkeällä ohjeistuksella ja siihen, miten Kela ohjeistaa ja toteuttaa tarkoituksenmukaisuusharkintaa, kiinnitetään erityistä huomiota.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan myös, että nuoren osallistuminen ammatillisen kuntoutuksen valmennuksellisiin palveluihin (Nuotti-valmennus), ei enää pääsääntöisesti oikeuttaisi kuntoutusrahaan. Niissä (harvinaisissa) tilanteissa, joissa valmennuksellinen palvelu matkoineen kestäisi vähintään neljä tuntia päivässä, kuntoutusrahaa voitaisiin edelleen myöntää. Lisäksi nuoren ammatillisen kuntoutuksen odotus- ja väliajalta maksettavaa kuntoutusrahaa voitaisiin jatkossa lähtökohtaisesti maksaa enintään kolmelta kuukaudelta kalenterivuotta kohden. Nuoren kuntoutusraha myönnettäisiin odotus- ja väliajalta jatkossa tarveharkinnan perusteella. Samalta ajalta ansaitut palkka- ja yrittäjätulot sovitettaisiin osittain yhteen nuoren kuntoutusrahan kanssa, kuten tehdään jo nykyisin ammatillisena kuntoutuksena järjestetyn koulutuksen ajalta. Ehdotuksilla olisi tarkoitus yhtenäistää kuntoutusrahaa koskevaa sääntelyä ja saattaa kuntoutusrahaa saavat henkilöt keskenään yhdenvertaiseen asemaan. Osaltaan on tarkoitus tasapainottaa julkista taloutta. Esitysluonnoksen mukaan nuori voisi kuntoutusrahan sijasta edellytysten niin täytyessä saada toista etuutta (opintotuki, työttömyysetuus, sairauspäiväraha, yleinen asumistuki ja viime kädessä toimeentulotuki).

KT pitää sinänsä perusteltuna tavoitteena kuntoutusrahaa koskevan sääntelyn yhtenäistämistä ja kuntoutusrahaa saavien henkilöiden saattamista keskenään yhdenvertaiseen asemaan. Esityksen mukaan Nuotti-valmennuksesta on saatu erittäin hyviä tuloksia. Nyt esitetyt toimet kohdistuisivat syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. KT pitää tärkeänä, että kuntoutusrahaan tehtävien muutosten vaikutuksia nuorten hakeutumiseen ja sitoutumiseen ammatilliseen kuntoutukseen ja erityisesti Nuotti-valmennukseen seurataan ja arvioidaan. Myös muutosten vaikutusta nuorten toimeentuloon, muiden etuuksien piiriin hakeutumiseen sekä esityksen tavoitteeseen julkisen talouden säästöistä tulee arvioida ja seurata. Esitysluonnoksessa arvioidaan, että kuntoutusrahaa koskevilla ehdotuksilla ei ole vaikutuksia työnantajille maksettavaan kuntoutusrahaan.

KT kannattaa esitystä siitä, että opintotukea ei jatkossa myönnettäisi, jos henkilö saa samalta ajalta Kelan kuntoutusrahaa. KT kannattaa myös esitystä siitä, että oppisopimus poistettaisiin kuntoutusrahan myöntämisen perusteista. Tämä ei esityksen mukaan muuttaisi nykytilaa.

Uudistuksen arvioidaan lisäävän kuntien menoja (mm. työttömyysturvamenot, toimeentulotukimenot), mutta hallituksen sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavoitinta koskevassa esityksessä ehdotetaan, että vakuutusmaksuihin kohdistuvat säästöt kanavoitaisiin täysimääräisesti kunnille. KT pitää tärkeänä, että muiden etuusmenojen kasvu kompensoidaan täysimääräisesti kunnille, mutta sosiaalivakuutusmaksujen vakuutusperiaate tulee säilyttää eikä sosiaalivakuutusmaksuja tule käyttää julkisen talouden vahvistamiseen.

KT pitää tärkeänä, että tämän esityksen ja hallituksen muiden julkisen talouden sosiaaliturvaa koskevien esitysten yhteisvaikutuksia arvioidaan ja seurataan. Erityisesti yhteisvaikutusta toimeentulotuen tarpeen kasvuun on syytä seurata.

Stilistinen huomio: Esityksen sivulla 47 tullee olla 7a §:ää koskevassa 4 momentin ehdotuksessa 20 § (nuoren kuntoutusraha) eikä 2 §.

KUNTA- JA HYVINVOINTIALUETYÖNANTAJAT KT

työllisyys- ja sosiaalipolitiikan asiantuntija Patrik Tötterman

työmarkkinajuristi

Minna Salli

Tammensalo Carita

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT - työllisyys- ja sosiaalipolitiikan asiantuntija Patrik Tötterman, työmarkkinajuristi Minna Salli